

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่มุ่งศึกษาชาวสารเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่สะท้อนประเด็นการขาดจริยธรรมทางการเมือง โดยมีวิธีการศึกษาแบบโบราณคดีประยุกต์ (Applied Archaeological Method) เป็นวิธีที่ผู้ศึกษาตีความจากงานเขียนของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เรื่อง The Archaeology of Knowledge & The Discourse on Language โดยนำแนวความคิดบางส่วนมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อแสดงให้เห็นการก่อรูปของวาทกรรม (Discursive Formation) และความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรม (Discontinuity) “การขาดจริยธรรมทางการเมือง” ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การวิเคราะห์โบราณคดี (Archaeological analysis) เป็นการศึกษาความคิดของผู้คนในสังคมแต่ละยุคสมัย แต่ก็มีมีความแตกต่างจากประวัติศาสตร์ความคิด (History of idea) 4 ประเด็น ได้แก่ (Foucault, 1969/1972, pp. 138-139)

1. การวิเคราะห์โบราณคดีจะไม่วิเคราะห์วาทกรรมในฐานะเป็นสัญลักษณ์ ภาพตัวแทน หรือการเปรียบเทียบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่การวิเคราะห์โบราณคดีเป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภายในวาทกรรมนั้น ๆ เหมือนหนึ่งที่นักโบราณคดีทำการศึกษาลังก่อสร้างโบราณว่า ลังก่อสร้างนั้นมีสิ่งใดชำรุด หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง แต่ถ้าเป็นประวัติศาสตร์ความคิด นักประวัติศาสตร์ความคิดจะศึกษาว่าความคิดในฐานะที่เป็นลังก่อสร้างนั้นหมายถึงสิ่งใด เป็นสัญลักษณ์ หรือเป็นภาพตัวแทนของสิ่งใด

2. การวิเคราะห์โบราณคดีสนใจการเปลี่ยนแปลงภายในระบอบความคิด แต่ประวัติศาสตร์ความคิดต้องการค้นหาประเด็นที่เป็นข้อค้นพบใหม่ในลักษณะความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์

3. การวิเคราะห์โบราณคดีไม่สามารถที่จะอธิบายได้ด้วยหลักจิตวิทยา หลักสังคมวิทยา หรือมานุษยวิทยาอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การวิเคราะห์โบราณคดีเป็นการวิเคราะห์กรอบความคิดในลักษณะเครือข่ายของหลักวิชาที่ร่วมกันผลิตกฎเกณฑ์ แต่ประวัติศาสตร์ความคิดจะอธิบายด้วยหลักวิชาชุดใดชุดหนึ่ง

4. การวิเคราะห์โบราณคดีไม่ใช่ต้องการค้นหาว่าความจริงในอดีตเป็นเช่นไร แต่ต้องการค้นหาว่าเหตุการณ์อดีตในฐานะวัตถุของการศึกษาในปัจจุบันมีสถานะเป็นเช่นไรในแง่ของ

ความรู้ ประวัติศาสตร์ความคิดสนใจความจริงในอดีตด้วยมุมมองของคนในอดีต แต่การวิเคราะห์ โบราณคดีสนใจความจริงในอดีตด้วยมุมมองปัจจุบัน

ฟูโกต์ได้อธิบายการก่อรูปวาทกรรม (Discursive Formation) เมื่อวิเคราะห์ลงไปที ฎกฎเกณฑ์แล้ว จะพบว่าวาทกรรมมิได้ก่อรูปมาอย่างมีเอกภาพ วาทกรรมมีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา ฟูโกต์ได้ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มของกฎเกณฑ์ที่อยู่ภายใต้กลุ่มข้อความ (The Type of regularity of a Group of Statements) ฟูโกต์อธิบายว่ากลุ่มข้อความ 2 กลุ่ม อาจมีความ คล้ายคลึงกันถ้าพิจารณาไปที่หลักไวยากรณ์ (grammar) และตรรกะ (logic) แต่จะมีความ แตกต่างกันเมื่อขยายขอบเขตหลักวิชาจากหลักไวยากรณ์ไปที่หลักภาษาศาสตร์ (linguistics) หรือจากหลักตรรกะไปที่หลักเอกลักษณ์ของตรรกะ (logical identity) ทำให้เราไม่สามารถหาจุด กำเนิด (origin) ของวาทกรรมได้ แต่อย่างไรก็ตาม ฟูโกต์ก็ไม่ได้หมายความว่าการศึกษาแบบ โบราณคดีจะไม่สามารถอธิบายการสืบสาววาทกรรมที่ปรากฏในข้อความได้ เพราะถึงแม้เราจะเข้า ไม่ถึงจุดกำเนิดของวาทกรรม แต่เราสามารถสืบสาวไปที่กฎเกณฑ์การเกิดวาทกรรมในแต่ละลำดับ ชั้นของช่วงเวลาตามลำดับเหตุการณ์ได้ (chronological hierarchies) (Foucault, 1969/1972, pp.145-148)

จุดยืนทางปรัชญาในการศึกษาแบบโบราณคดีประยุกต์

การศึกษาแบบโบราณคดีประยุกต์ (Applied Archaeological Method) ใน การศึกษาคั้งนี้เป็นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของนักคิดกลุ่มหลัง สมัยใหม่ (Postmodernism) ที่ไม่ยอมรับความคิดอันเป็นสากล แต่หันมาเน้นพลวัตและความ ซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างวิธีคิดที่หลากหลาย แนวคิดของนักคิดกลุ่มหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) มีฐานคติเบื้องต้น (Basic Assumption) 3 ประการ ดังนี้

1. สัจจะ (Truth) เป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริง สิ่งที่มีมนุษย์เรารู้ได้ เข้าใจได้เป็นผลผลิตจาก การตีความผ่านภาษา และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏผ่านสื่อ และถูกรวบงำภายใต้วาทกรรม (Discourse) ชุดหนึ่ง ๆ

2. ความคิดและการปฏิบัติการที่เป็นผลผลิตจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “จริยธรรม” ไม่ได้มีชุดเดียว แต่การที่มนุษย์รู้ได้ เข้าใจได้เป็นเพียงผลจากวาทกรรมชุดใดชุดหนึ่ง ไปกำหนดความคิด โดยวาทกรรมดังกล่าวไป กดทับ ซ่อน อำพราง วาทกรรมอีกชุดหนึ่งไม่ให้เผย ตัวออกมา หรืออาจเผยตัวให้รับรู้ แต่ไม่เด่นชัด หรืออาจจะบิดเบือนทำให้ความหมายของวาทกรรม

อีกชุดหนึ่งสั้นไหลไป เราจะเห็นการเผยตัวของวาทกรรมแต่ละชุดผ่านการปฏิบัติการเชิงวาทกรรม (Discursive Practices)

3. การใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงทฤษฎีเดียว หรือแนวความคิดใด แนวความคิดหนึ่งเพียงแนวความคิดเดียวไม่สามารถนำมาอธิบายวาทกรรมการหาเสียงเลือกตั้งประเด็น “การขาดจริยธรรมทางการเมือง” ได้ จำเป็นต้องนำทฤษฎี แนวความคิดในหลักวิชา (Discipline) ต่าง ๆ มาใช้ร่วมกันในการอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจในวาทกรรม ดังกล่าว

จุดยืนของแนวคิดนี้คือ การมองว่าโลกทางสังคมของมนุษย์ไม่ได้ ประกอบด้วยวัตถุที่มีความหมายในตัวของมันเอง ความหมายของวัตถุนั้นขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของปัจเจกบุคคลในฐานะเป็นผู้ถูกกระทำผ่านวาทกรรมหลัก (Dominance Discourse) ดังนั้นประเด็นพฤติกรรม “การขาดจริยธรรมทางการเมือง” จึงอยู่ในสถานะวัตถุทางสังคม ที่ถูกให้มีการเปลี่ยนแปลงนิยามความหมาย และปรับทิศทางความหมายได้โดยตลอด ผ่านการใช้ภาษา สัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการเชิงวาทกรรม

จากฐานคติเบื้องต้น (Basic Assumption) 3 ประการของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ทำให้วิธีการในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม จำเป็นต้องสอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษา ฐานคติที่เป็นรากฐานของระเบียบวิธีการศึกษาคั้งนี้ คือ

1. การศึกษาการก่อรูปของวาทกรรม (Discursive Formation) และความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity) ของวาทกรรมการขาดจริยธรรมทางการเมือง ต้องคำนึงถึงระบบความคิด ความเชื่อที่ผู้รับสารอาจมีคนละชุดกัน ทั้งนี้การให้ความหมายอาจไหลเลื่อนไปตามสถานการณ์และบริบท (Context) ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2. การศึกษาจะต้องใช้มโนทัศน์ยึดหยุ่น (Sanitizing Concept) เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อลงไปค้นหาความหมายของการขาดจริยธรรมทางการเมืองที่อาจมีมากกว่าหนึ่งความหมาย มากกว่าจะใช้มโนทัศน์เชิงนิยามที่กำหนดขอบเขตความหมายไว้ตายตัว (Stereotype)

3. ในการศึกษาจะต้องใช้ตัวแบบในการศึกษาเชิงกระบวนการมากกว่าตัวแบบเชิงกลไกเป็นพื้นฐานในการศึกษา

จากฐานคติที่เป็นรากฐานของระเบียบวิธีการศึกษาคั้งนี้ทั้ง 3 ข้อ นำมาซึ่งแนวทางในการศึกษาแบบโบราณคดีประยุกต์ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเข้าถึงข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
2. การใช้แนวความคิดโบราณคดีในการวิเคราะห์วาทกรรม
3. การสรุปผลการศึกษา

แนวทางในการศึกษาแบบโบราณคดีประยุกต์

1. การเข้าถึงข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

โดยการขุดคุ้ย ค้นหา และรวบรวมมโนทัศน์ต่าง ๆ ของคำว่า “การขาดจริยธรรมทางการเมือง” ตามแนวคิดของลาร์รี โพลเวล (Larry Powell) และโจเซฟ โควอร์ท (Joseph Cowart) จากเอกสาร 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 2) บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญและบัญชีเอกสารส่วนบุคคล กองจดหมายเหตุแห่งชาติ และ 3) เอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานการศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง จริยธรรมของนักการเมือง ตำราทางวิชาการ บทความทางวิชาการ หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง จริยธรรมของนักการเมือง ตามหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

2. การใช้แนวความคิดโบราณคดีประยุกต์ในการวิเคราะห์วาทกรรม

การวิเคราะห์วาทกรรมจะกระทำใน 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อแสดงให้เห็นการก่อรูปวาทกรรม (Discursive Formation) และ 2) การวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อแสดงให้เห็นความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity) ของวาทกรรม

ในส่วนของการก่อรูปวาทกรรม ผู้ศึกษาตีความข่าวสารการเลือกตั้งที่สะท้อนประเด็นการขาดจริยธรรมทางการเมืองจากสื่อหนังสือพิมพ์ที่เป็นข้อมูลในการศึกษา เพื่อให้ได้กรอบความคิดที่เกี่ยวข้องกับการขาดจริยธรรมทางการเมืองและวิธีคิดที่กำกับกรอบความคิดนั้น นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ตีความข่าวสารเพื่อดูวิธีคิดที่ถูกกีดกันออกไป (Exclusion) ไม่ได้เผยให้เห็นในข่าวสารการเลือกตั้งครั้งนั้น ๆ แต่อาจจะเผยออกมาให้เห็นในการเลือกตั้งครั้งอื่น ๆ การตีความข่าวสารตามตัวบท ในที่นี้คือวิธีคิดที่กำกับการสื่อสารครั้งนั้น ๆ ในขณะเดียวกัน การตีความข่าวสารที่ถูกกีดกันออกไป ในที่นี้คือวิธีคิดที่ถูกกีดกันออกไปในการกำกับการสื่อสารครั้งนั้น ๆ ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้ศึกษาใช้ในการอธิบายให้เห็นการก่อรูปวาทกรรม (Discursive Formation) การขาดจริยธรรมทางการเมือง ในการเลือกตั้งครั้งนั้น ๆ

ในเบื้องต้น ผู้ศึกษาจะยึดหลักกรอบความคิดของลาร์รี โพลเวล (Larry Powell) และโจเซฟ โควอร์ท (Joseph Cowart) ใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การทุจริตบัตรลงคะแนนเลือกตั้ง (Ballot Stuffing) 2) การซื้อเสียง (Vote Buying) 3) การใส่ร้ายป้ายสี (Scandals) 4) การมีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflicts of Interest) 5) การใช้เล่ห์กล (Dirty Tricks) 6) การรณรงค์หรือการโฆษณาด้านลบ (Negative Campaigning / Negative Advertising) แล้วค่อยจึงปรับเปลี่ยนกรอบความคิดให้เหมาะสมกับข้อมูลที่ผู้ศึกษาเก็บมาได้ไปพร้อม ๆ กัน จนกว่าจะได้กรอบความคิดที่หนึ่ง นอกจากนี้ผู้ศึกษายังพิจารณาถึงกรอบความคิดอื่น ๆ ที่พบในภายหลังซึ่งไม่สามารถจัด

หมวดหมู่ได้ตามการประยุกต์จากแนวคิดของลาร์รี่ โพลเวล (Larry Powell) และโจเซฟ โควออร์ท (Joseph Cowart) ซึ่งในกรอบความคิดที่ไม่สามารถจัดหมวดหมู่ได้จะเป็นข้อค้นพบใหม่จากการทำการศึกษาในครั้งนี้

ในส่วนของความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity) ของวาทกรรม ผู้ศึกษาตีความข่าวสารการเลือกตั้งที่สะท้อนประเด็นการขาดจริยธรรมทางการเมือง ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. ความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรมการขาดจริยธรรมทางการเมืองที่เกิดจากการประกอบสร้างกรอบความคิดที่แตกต่างกัน 2. ความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรมการขาดจริยธรรมทางการเมืองที่เกิดจากกรอบความคิดชุดเดียวได้หยาบความหมาย หรือการหยาบความหมายคุณค่าข้ามหลักวิชา (Discipline) จนเกิดเป็นสนามวาทกรรม (Discursive Field) 3. ความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรมการขาดจริยธรรมทางการเมืองที่เกิดจากการให้ความหมาย หรือการกำหนดคุณค่าของกรอบความคิดในวาทกรรมที่แตกต่างกันไปเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป

3. การสรุปผลการศึกษา

ผู้ศึกษาจะสรุปข้อค้นพบกรอบความคิด และวิธีคิดจากการก่อรูปวาทกรรม (Discursive Formation) และความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรม (Discontinuity) การขาดจริยธรรมทางการเมือง จะสรุปให้เห็นถึงการประกอบสร้างวาทกรรม “การขาดจริยธรรมทางการเมือง” ที่เกิดจากกรอบความคิด (Episteme) ที่แตกต่างกันในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง การกำหนดคุณค่าวาทกรรมการขาดจริยธรรมทางการเมือง ตามหลักวิชา (Discipline) หรือเกิดจากสนามวาทกรรม (Discursive Fields) และยกตัวอย่างข่าวสารที่ผู้ศึกษาสามารถเก็บรวบรวมหลักฐานมาได้ เพื่อแสดงให้เห็นความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรมการขาดจริยธรรมทางการเมืองที่เกิดจากการให้ความหมาย หรือการกำหนดคุณค่าของกรอบความคิดในวาทกรรมที่แตกต่างกันไปเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป